

Manuál pro oblast podpory **Snižování
negativního vlivu lidské činnosti
na kvalitu ovzduší**

Aby zůstalo naše
„**srdce Evropy**“ zdravé,
je nezbytné jej účelně
a strategicky chránit.

Kvalita ovzduší je dlouhodobě prioritou

Česká republika, často nazývaná „srdcem Evropy,“ se i přes značný pokrok, který učinila v otázkách zlepšování kvality ovzduší, stále na mnoha místech potýká s překračováním imisních limitů znečišťujících látek, které mohou mít závažné dopady na lidské zdraví. V nerovném boji čelíme neviditelnému protivníkovi, který se dokáže šířit bez ohledu na administrativní uspořádání jednotlivých zemí nebo jejich hospodářské priority. Aby zůstalo naše „srdce Evropy“ zdravé, je nezbytné jej účelně a strategicky chránit. Ještě než začneme realizovat konkrétní opatření na ochranu ovzduší, je třeba identifikovat zdroje znečištění, jeho závažnost a dopady na okolní prostředí.

Řešení problémů spojených se znečištěním ovzduší je v České republice dlouhodobě jednou z hlavních priorit politiky životního prostředí. Naše země již přijala své strategické plány na snížení znečištění a bylo aplikováno mnoho reálných opatření a nástrojů na jeho ochranu. V mnoha regionech je však identifikace hlavních zdrojů tamního znečištění stále předmětem intenzivních diskuzí, neboť na mapách monitoringu ovzduší zaznamenáváme existenci tzv. bílých míst. Aby bylo možné efektivně reagovat na individuální potřeby jednotlivých lokalit, je třeba tato bílá místa v monitoringu doplnit, získat potřebné údaje a navrhnout účinná opatření na ochranu kvality ovzduší na lokální úrovni. Náš program proto nabízí prostředky, které umožní získat relevantní data o znečištění ovzduší ve vaší oblasti a implementovat vybraná opatření, která napomohou ke zvýšení kvality života obyvatel.

***Řešení problémů
spojených se
znečištěním ovzduší
je v České republice
dlouhodobě jednou
z hlavních priorit politiky
životního prostředí.***

Ochrana ovzduší v programu Norských fondů

Projekty zaměřující se na ochranu kvality ovzduší v České republice byly doposud v rámci Fondů EHP a Norska spíše minoritním typem projektů. Program Životní prostředí, ekosystémy a změna klimatu (dále jen Program) alokuje v rámci Norských fondů 2014–2021 pro tuto oblast **6 726 669 eur**. Zaměření projektů bylo určeno na základě diskuze s odborníky na kvalitu ovzduší v ČR.

Ačkoliv ochrana ovzduší patří k prioritním oblastem mnoha dotačních programů z posledních let, v monitorovací síti pro znečištění ovzduší v tuto chvíli existuje množství lokalit, pro které jsou údaje pouze dopočítávány a průměrovány z okolních měření. V rámci Programu podpoříme provádění monitoringu s cílem identifikovat hlavní zdroje znečištění v dané lokalitě. Na základě získaných údajů z těchto měření bude podpořeno vytvoření akčních plánů, ve kterých budou navržena konkrétní opatření. Z prostředků Programu pak bude možné v rámci navazující výzvy získat finance na realizaci některých opatření, která budou v těchto plánech navržena.

Specifickým problémem je znečištění ovzduší způsobené nevhodným vytápěním domácností. V České republice se s problémem využívání nevhodných typů tuhých paliv jako primárního zdroje energie (podíl cca 44 %) potýkají mimo jiné i obce v podhorských oblastech. Zejména v podzimních a zimních měsících čelí obyvatelé těchto obcí vysokým koncentracím znečišťujících látek a celkový nepříznivý efekt je navíc často umocněn okolním reliéfem. Program poskytne prostředky na instalaci monitorovacích senzorů, které umožní identifikovat podíl znečištění z domácností na celkovém znečištění ovzduší v dané lokalitě a odpovědět například na otázku, o jak závažný problém se v dané lokalitě jedná a zda dosavadní podporovaná opatření byla účinná.

Oblast podpory je doplněna také o alokaci na zvyšování povědomí veřejnosti o problematice znečištění ovzduší, vhodných způsobech vytápění a nutnosti realizovat opatření identifikovaná v rámci akčních plánů.

**Cílem je přispět
ke snížení negativního
vlivu znečištění ovzduší
na zdraví obyvatel,
zejména co se týče
vystavení suspendovaným
částicím PM_{10} a $PM_{2,5}$,
benzo[a]pyrenu, NO_x
či přízemnímu ozónu
a dále negativnímu vlivu
znečištěného ovzduší
na ekosystémy a vegetaci.**

Základní informace o oblasti podpory

Druhá z oblastí podpory Programu Norských fondů se zaměřuje na **snížení negativního vlivu lidské činnosti na kvalitu ovzduší**. V rámci první velké otevřené výzvy bude možné získat prostředky na **mobilní monitoring znečištění ovzduší** zejména v tzv. „bílých místech,“ která v tuto chvíli nejsou dostatečně pokryta monitorovací sítí, případně tato měření dokáží cíleně upřesnit původce konkrétních zdrojů znečištění v různých částech aglomerací nebo místních lokalitách. Součástí těchto aktivit je rovněž tvorba **akčních plánů** a identifikace vhodných opatření ke snížení znečištění ovzduší. V rámci druhé otevřené výzvy bude možné získat prostředky na **realizaci konkrétních opatření**, která budou v těchto akčních plánech identifikována. V případě, že zájemce o podporu již disponuje obdobným akčním plánem, který byl schválen místně příslušným výkonným orgánem, může žádat o podporu bez nutnosti provedení měření v rámci první výzvy. V rámci malého grantového schématu bude možné získat prostředky na instalaci **monitorovacích senzorů**, které pomohou identifikovat podíl znečištění z domácího vytápění v dané lokalitě. Druhé malé grantové schéma pak poskytne prostředky na vzdělávací a informační kampaně zaměřené na ochranu ovzduší.

Jak vysokou lze získat podporu?

→ Dotace je poskytována až do výše 100 % z celkových způsobilých výdajů projektu. Celkovou výši podpory u jednotlivých výzev se dozvíte na dalších stránkách manuálu. Celková alokace určená pro tuto oblast: 6 726 669 eur

Kdo může žádat o podporu?

Za způsobilé příjemce podpory jsou považovány všechny subjekty soukromoprávní či veřejnoprávní, komerční či nekomerční povahy, a nestátní (nevládní) neziskové organizace, jež byly zřízeny v České republice jako právnická osoba. Vzhledem k zaměření výzev je podpora v oblasti mj. určena pro:

- zástupce veřejné správy na regionální nebo místní úrovni
- zástupce organizací věnujících se problematice ochrany ovzduší, včetně vzdělávacích institucí
- zástupce organizací, které spravují významné hospodářské a krajinné celky našeho území

Máte zájem o předložení žádosti o podporu? Podrobné informace pro zájemce o podporu naleznete u textu každé výzvy na webových stránkách www.sfzp.cz

Co očekáváme od vašich projektů?

Oblast podpory se zaměřuje na tři základní typy projektů. Prvním z nich je provádění **monitoringu pomocí mobilních zařízení a obdobných typů měření** s cílem určit hodnoty znečištění ovzduší v dané lokalitě a případně umožnit identifikovat původce tohoto znečištění. Projekty, které budou čerpat prostředky z této výzvy, by se měly zaměřovat především na lokality, ve kterých doposud neproběhlo/neprobíhá aktivní měření znečištění ovzduší a údaje vykazované pro danou oblast jsou pouze dopočítávány na základě dat získaných z okolních měření (tzv. bílá místa) nebo měření nejsou prováděna dostatečně či v patřičných citlivostech. Obdobně se měření může týkat například městských aglomerací, které jsou zatíženy různými druhy znečištění, přičemž provedené měření umožní identifikovat převládající složky znečištění. Na základě výsledků měření bude vytvořen „akční plán“, resp. koncepční prováděcí dokument, který bude reflektovat výsledky tohoto měření a navrhnout vhodná opatření na snížení znečištění/snižování negativního vlivu tohoto znečištění na zdraví obyvatel a na životní prostředí.

V rámci navazující otevřené výzvy bude možné získat prostředky na implementaci **konkrétních opatření navržených v těchto plánech, případně v jiných koncepčních dokumentech**, které cílí na ochranu kvality ovzduší a snižování jeho znečištění. Mělo by se jednat především o přírodě blízká opatření, mezi která můžeme zařadit například výsadbu liniové zeleně, či jiná, převážně „zelená“ opatření, jež prokazatelně přispějí ke zlepšení kvality ovzduší v dotčené lokalitě, případně další (například organizační) opatření.

Třetím typem projektu, který bude podpořen v rámci malého grantového schématu, jsou aktivity zaměřené na lokální monitoring kvality ovzduší s ohledem na znečišťující látky související s vytápěním domácností. V rámci výzvy bude podpořena instalace zjednodušených systémů monitoringu kvality ovzduší (např. pomocí monitorovacích senzorů), které na základě měření a s ohledem na lokální podmínky dokáží **vyhodnotit podíl domácností na znečišťování ovzduší**. Cílem těchto měření je získat podklady pro plánování dalších aktivit v oblasti ochrany ovzduší v daných lokalitách nebo v případě již proběhlých aktivit ověřit jejich účinnost.

Důležitou součástí všech oblastí je také **zvyšování povědomí veřejnosti**. V tomto případě se jedná o vzdělávací a informační projekty zaměřené na problematiku ochrany ovzduší a jeho znečišťování. Příkladem mohou být vzdělávací projekty pro veřejnost a školy zaměřující se na správné způsoby vytápění domácností, prevenci při smogových situacích apod.

Preferována jsou v rámci Programu taková opatření, která přináší nová inovativní řešení problémů životního prostředí a mají potenciál sloužit jako příklady dobré praxe v České republice, v Norsku nebo i jiných zemích.

Není vidět, ale bez něj to nejde:
„čistý vzduch“. Zajímá vás, jaká
je jeho kvalita ve vašem okolí?
Co způsobuje jeho znečištění?

Poskytneme vám prostředky
na **zajištění monitoringu**
a vypracování akčního plánu.

Call 2a: Monitorování a identifikace hlavních zdrojů znečištění ovzduší v regionech a tvorba akčních plánů pro zlepšení kvality ovzduší

Otevřená výzva

Celková alokace:	2 500 000 eur
Předpokládaný termín vyhlášení výzvy:	první polovina roku 2020
Minimální a maximální podpora projektu:	200 000 až 750 000 eur

Podle jakého klíče budeme předložené žádosti hodnotit?

Při hodnocení a výběru projektů budou posuzovány zejména tyto skupiny kritérií:

- vazba na evropské a národní dokumenty ochrany ovzduší
- územní působnost a dopady monitoringu
- charakter a účinnost navrhovaných opatření
- finanční náročnost a efektivita monitoringu
- bilaterální, případně jiná mezinárodní spolupráce
- dlouhodobost a udržitelnost navrhovaných opatření
- inovativní přístup a přenos příkladů dobré praxe

Jaké povinné indikátory musíte sledovat v rámci svého projektu?

- počet lokalit, ve kterých byl identifikován hlavní zdroj znečištění
- počet nově vytvořených akčních plánů pro ochranu kvality ovzduší

A v případě akčních plánů nás bude zajímat také:

- počet nových opatření identifikovaných (v akčních/strategických plánech) na zlepšení kvality ovzduší

Podporovaná opatření:

- provedení dočasného (mobilního) monitoringu kvality ovzduší na regionální nebo místní úrovni, za účelem zjištění převládajícího typu znečištění, včetně příslušných koncentrací a určení zdroje tohoto znečištění
- vyhodnocování dat získaných z dočasného (mobilního) monitoringu
- následné zpracování a příprava „akčních plánů“ zlepšování kvality ovzduší, které jsou součástí Programu zlepšování kvality ovzduší (vydaným Ministerstvem životního prostředí ČR) a obsahují návrhy dalších opatření, nebo příprava a zpracování obdobných dokumentů s návrhy vhodných opatření, které zohlední výsledky provedeného monitoringu a přispějí tak ke zlepšení zjištěného stavu znečištění

Z prostředků Programu je možné získat **finance na realizaci opatření** navržených v akčních plánech.

Call 2b: Realizace vybraných opatření identifikovaných v přijatých akčních plánech na ochranu ovzduší

Otevřená výzva

Celková alokace:	2 926 669 eur
Předpokládaný termín vyhlášení výzvy:	první polovina roku 2022
Minimální a maximální podpora projektu:	200 000 až 750 000 eur

Podle jakého klíče budeme předložené žádosti hodnotit?

Při hodnocení a výběru projektů budou posuzovány zejména tyto skupiny kritérií:

- vazba na akční plán a další dokumenty ochrany ovzduší
- hodnocení realizovaného opatření z hlediska ekonomického, environmentálního, sociálního, technologického a případně ostatních přínosů
- inovativní přístup a přenos příkladů dobré praxe
- finanční náročnost a efektivita
- podmínky udržitelnosti realizovaného opatření
- bilaterální, případně jiná mezinárodní spolupráce

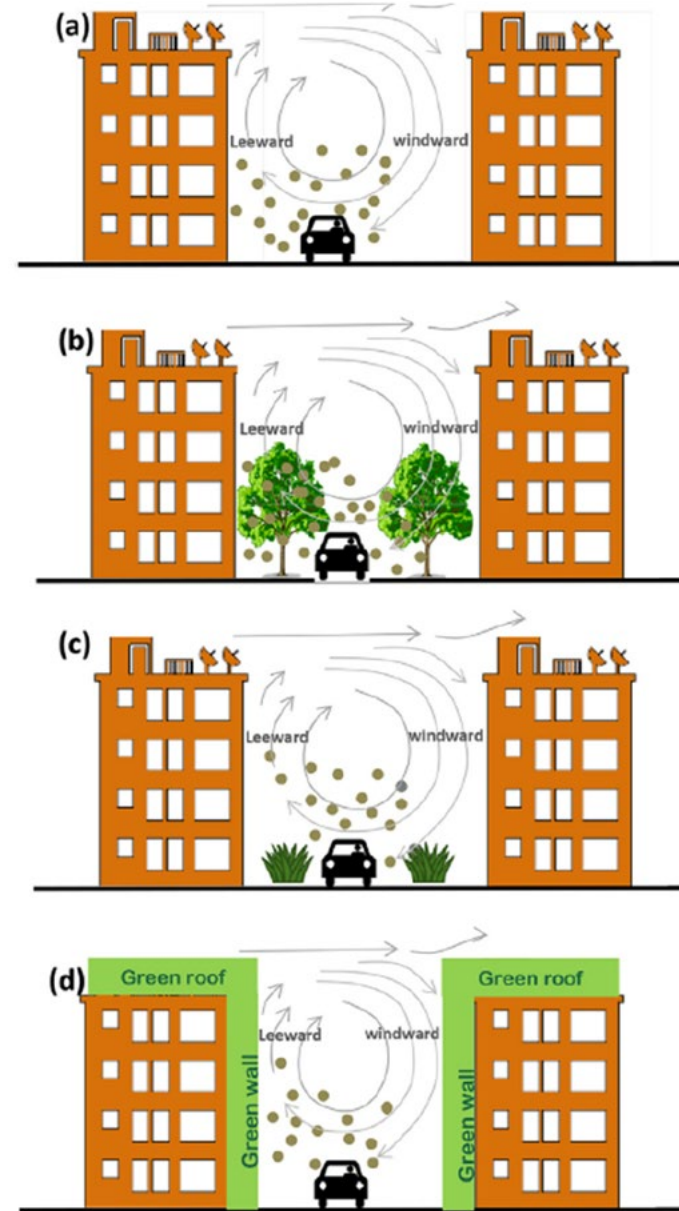
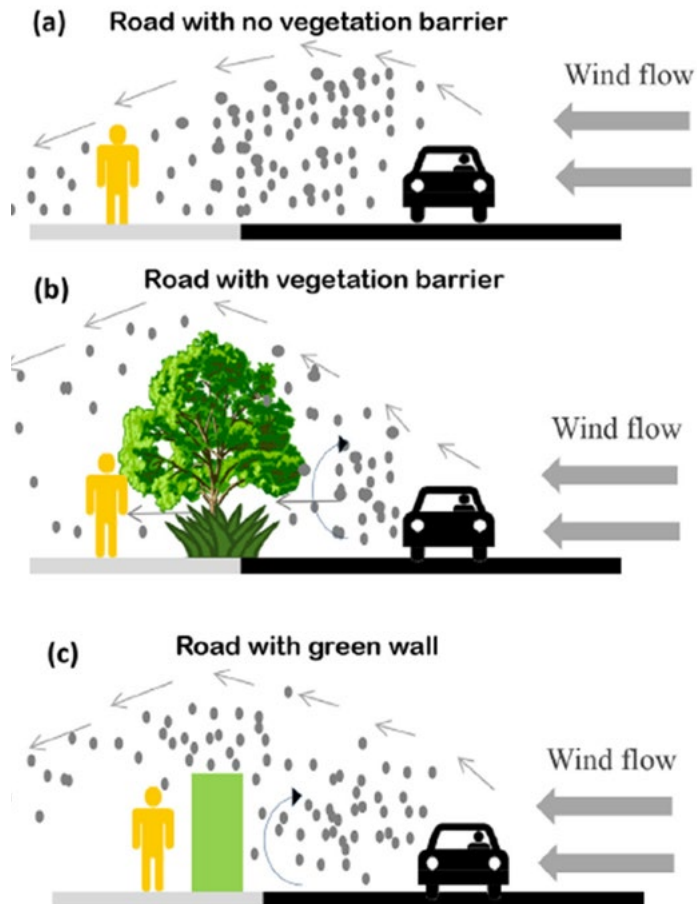
Jaké povinné indikátory musíte sledovat v rámci svého projektu?

- počet lidí, kteří mají přínos z aplikovaných opatření, na zlepšení kvality ovzduší
- počet municipalit, které implementovaly opatření na zlepšení kvality ovzduší

Podporovaná opatření:

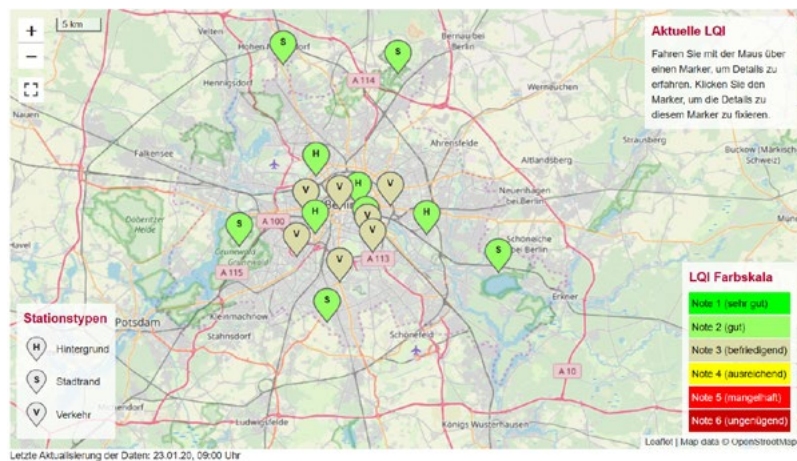
- liniové prvky zelené infrastruktury, které výrazně přispívají k příznivému rozptylu a proudění znečišťujících látek, včetně zelených prvků pro snížení hlučnosti a prašnosti (např. na dětských hřištích, apod.)
- pořízení a implementace zelených prvků moderního stavebnictví (jejichž významnou část tvoří živá vegetace), které výrazně přispívají k příznivému rozptylu a proudění znečišťujících látek, včetně snížení hlučnosti a prašnosti, s vyloučením nesouvisejících stavebních úprav
- podpora ostatních krajinných prvků zelené infrastruktury, které nemohou být předmětem podpory Operačního programu Životní prostředí a které mají prokazatelný přínos z pohledu snižování znečišťujících látek v ovzduší
- územní studie nízkoemisních zón

Jak mohou vypadat implementovaná opatření?

Příklad monitoringu ovzduší v Berlíně

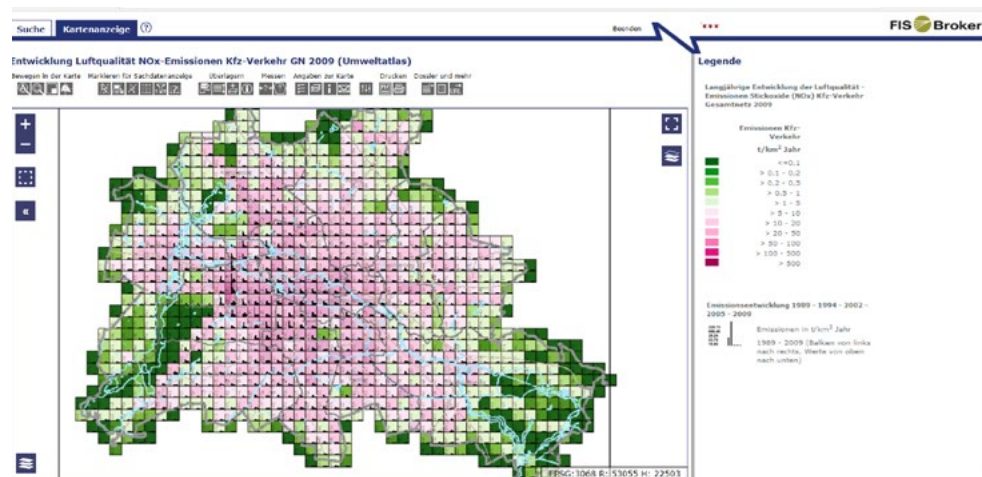
Aktuální index kvality ovzduší

Rozloha nízkoemisní zóny

Mapa ročních průměrů (příklad NO_x z roku 2009 v Berlíně)

Pomůžeme **identifikovat podíl znečištění z domácností na celkovém znečištění ovzduší v dané lokalitě** a odpovědět na otázku, o jak závažný problém se v dané lokalitě jedná.

SGS* 2d: Monitoring a identifikace místního znečištění zapříčiněného lokálními topeništi

Malé grantové schéma

Celková alokace:	1 000 000 eur
Předpokládaný termín vyhlášení výzvy:	jaro 2021
Minimální a maximální podpora projektu:	10 000 až 100 000 eur

Podle jakého klíče budeme předložené žádosti hodnotit?

Při hodnocení a výběru projektů budou posuzovány zejména tyto skupiny kritérií:

- návrh technického řešení, vč. způsobů vyhodnocení a dalšího zpracování získaných dat z měření
- územní působnost a dopad navrhovaného monitoringu
- vazba na případná jiná opatření v oblasti ochrany ovzduší (udržitelnost)
- inovativní přístup a přenos příkladů dobré praxe
- finanční náročnost a efektivita
- bilaterální, případně jiná mezinárodní spolupráce

Jaké povinné indikátory musíte sledovat v rámci svého projektu?

- počet zavedených systémů monitorování kvality ovzduší týkajících se vytápění domácností

Podporovaná opatření:

- pořízení a instalace senzorů kvality ovzduší za účelem provádění lokálního monitoringu s důrazem na problematiku vytápění domácností (tzv. lokálních topenišť) (*pozn. provádění senzorového měření kvality ovzduší musí být současně ověřeno referenčním měřením*)
- zajištění střednědobého lokálního měření kvality ovzduší s důrazem na problematiku vytápění domácností (tzv. lokálních topenišť)
- pořízení a instalace doprovodného informačního zařízení (vč. software), umožňujícího zaznamenávat a poskytovat získaná data z prováděného měření

* SGS – Small Grant Scheme.

Vzdělávání a osvěta
veřejnosti jsou základním
předpokladem úspěchu.

SGS* 2c/2e: Zvyšování povědomí veřejnosti a budování kapacit v otázkách lokálního znečištění ovzduší a realizace akčních plánů / správného způsobu vytápění domácností, vhodných typů paliv a nezbytné údržby topenišť

Malé grantové schéma

Celková alokace:	300 000 eur
Předpokládaný termín vyhlášení výzvy:	jaro 2020
Minimální a maximální podpora projektu:	5 000 až 50 000 eur

Podle jakého klíče budeme předložené žádosti hodnotit?

Při hodnocení a výběru projektů budou posuzovány zejména tyto skupiny kritérií:

- počty přímo a nepřímo oslovených účastníků
- rozsah a kvalita mediálního výstupu
- odborný přínos
- inovativní přístup a přenos příkladů dobré praxe
- finanční náročnost a efektivita
- krátkodobý/dlouhodobý přínos propagační činnosti

Jaké povinné indikátory musíte sledovat v rámci svého projektu?

- počet vytvořených informačních kampaní a kampaní na vzdělávání kapacit
- počet osob, které absolvovaly školení
- počet osob zasažených informační kampaní
- počet osob v cílové oblasti, které zvýšili své znalosti v oblasti kvality ovzduší a opatření na zlepšení kvality ovzduší

Podporovaná opatření:

- realizování informačních kampaní a informování veřejnosti o přínosu realizovaných opatření na ochranu ovzduší
- pořádání odborných seminářů a workshopů k tématu k znečištění a ochrany ovzduší
- příprava a publikování odborných a informačních mediálních výstupů k problematice klimatické změny
- projekty pro školy s tematikou znečištění a ochrany ovzduší

* SGS – Small Grant Scheme.

Bilaterální aspekt v rámci podporované oblasti

Spolupráce se subjekty z Norska, případně z dalších zemí, je vítanou přidanou hodnotou všech projektů. Ať už se jedná o spolupráci při sdílení některých výsledků v rámci prováděného monitoringu kvality ovzduší, tak rovněž přenos příkladů dobré praxe pro nalezení vhodných opatření, která umožní vypořádat se se znečišťováním ovzduší na lokální úrovni. Pro bilaterální spolupráci s norskými subjekty mohou posloužit jejich dlouholeté zkušenosti s přeshraničním přenosem znečištěného ovzduší, kdy původce znečištění leží mimo Norsko. Řada zahraničních subjektů, včetně potenciálních norských partnerů, má rovněž zkušenosti s **využitím monitorovacích čidel** při ověřování vlivu znečištění na lokální úrovni či s realizací konkrétních **opatření na snižování negativního vlivu znečištění ovzduší**, často s využitím přírodě blízkých prvků.

Prostor pro navázání spolupráce se nabízí také v případě malého grantového schématu na zvyšování povědomí o ochraně ovzduší. Příkladem mohou být společné projekty pro české a norské vzdělávací instituce. Případně se můžete inspirovat úspěšnými informačními kampaněmi realizovanými v jiných zemích, které se potýkaly nebo ještě potýkají s obdobnými problémy.

Manuál pro oblast podpory **Snižování negativního vlivu lidské činnosti na kvalitu ovzduší**

Vydal: Státní fond životního prostředí ČR, Olbrachtova 2006/9, 140 00 Praha 2

Vydáno: leden 2020

Fotografie: archiv Státního fondu životního prostředí ČR (titulní strana, str. 6 a 8); kristo74/Fotky&Foto (str. 1); luftdaten.berlin.de (str. 11 – vlevo nahoře); fbinter.stadt-berlin.de (str. 11 – dole); www.berlin.de (str. 11 – vpravo nahoře); Artushfoto/Fotky&Foto (str. 12); Katarzyna Demitrewicz (str. 14)

V případě nejasností a dotazů k této oblasti podpory zašlete svůj dotaz na norwaygrants@sfzp.cz.

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

www.norskefondy.cz

www.sfzp.cz

www.eeagrants.org